

УДК 141.4:27

[http://doi.org/ 10.33989/2075-1443.2023.47.282593](http://doi.org/10.33989/2075-1443.2023.47.282593)

[orcid.org/ 0000-0003-0493-551](https://orcid.org/0000-0003-0493-551)

В'ячеслав Мєшков

МЄШКОВ В'ячеслав Михайлович – доктор філософських наук, професор кафедри філософії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Сфера наукових інтересів – метафізика, філософія культури, філософія науки.

vmeskov951@gmail.com

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ХРИСТІЯНСЬКОГО ЗНАННЯ

Анотація. У статті розглянуті особливості сучасного постнекласичного наукового дискурсу, згідно з яким всіляке наукове та релігійне знання є спрощеною мислинною конструкцією значно більш складної об'єктивної реальності. Все напрацьоване релігійне знання є сукупністю різних теологічних моделей божественної реальності, продуктивність яких перевірялась багатовіковим досвідом містичного зв'язку з Господом. Згідно з вимогами науково-релігійного дискурсу про неповноту знання, усі релігійні тексти Біблія, Коран, Тора та ін. не є носіями абсолютно вірогідного знання. Священна реальність, яку вони описують, значно складніше. У статті розкривається своєрідність суб'єкта та об'єкта релігійного оповідання, та особлива природа містичного факта. Емпіричний базис християнського знання складають книги Старого і Нового Заповіту, які задають вихідну основу християнського знання. Масив інтерпретацій священного знання, який був напрацьований за дві тисячі років розвитку християнства, складає головний об'єкт у системі християнського знання. Християнська теологія надає всебічне розуміння християнського віровчення та його історичного розвитку. У структурі християнського знання особливу роль відіграє містичне знання-ведення-переживання, яке називають Богознавством. Своєрідність знання-ведення-переживання визначає те, що воно приходить безпосередньо від Бога. Богознавство можливо досягти в ході багаторічної практичної роботи подвижника. Містична сторона знання-ведення є переживання безпосереднього зв'язку з Господом, яку важко передати

© В. М. Мєшков, 2023

словами. Сокровенне знання-ведення існує тільки у режимі реального часу у екзистинційній реальності священного переживання.

Ключові слова: науково-релігійний аналіз, метафізика Шляху, містичний факт, містичне знання-ведення-переживання, Богознавство.

Постановка проблеми. У XIX–XX століттях протестантські теологи Шаф, Гарнак, Бультман, Тілліх та ін. намагались очистити книги Нового Заповіту від недоброякісних тверджень на підставах філософсько-наукового дискурсу того часу. У результаті вони прийшли до висновку, що практично всі книги Нового Заповіту не мають вірогідних знань про дії і вчення Ісуса Христа. Сучасний постнекласичний науковий дискурс потребує універсальних продуктивних підходів для вивчення і рішення актуальних проблем науки і культури, для яких всіляке наукове знання, у тому числі і релігійне, є мислиневою спрощеною конструкцією значно більш складної об'єктивної, у тому числі і божественної, реальності.

Аналіз досліджень і публікацій. Згідно з сучасними науковими дослідженнями, досягти абсолютно вірогідного знання неможливо. Всі наукові теорії лише відносно правильно відображають об'єкти дослідження, які у науковому знанні є продуктивними теоретичними конструктами. Абсолютного знання трансцендентної природи Бога досягти також неможливо. Тому розроблені християнськими теологами уявлення про Бога також є більше або менше вдалими мислиневими конструктами, які виступають суттєвими спрощеннями складної священної божественної реальності. Серед усіх наукових теоретичних об'єктів мислиневий конструкт «Бога» є найбільш складним і потребує найбільших зусиль для осмислення.

Мета та завдання. Метою статті є розкриття складної структури християнського знання, усвідомлення якої дозволяє зрозуміти розвиток Християнської церкви, особливості християнського дискурсу її течій і видатних християнських діячів.

Вихідна методологічна установка сучасного наукового мислення порівнює всі види епістемології і всі види знання. У релігійній епістемології методологія сучасного наукового пізнання порівнює всі міфології і релігії, починаючи від міфологічних вірувань первісної людини до самих розвинутих релігій. Все напрацьоване релігійне знання є сукупністю різних теоретичних моделей божественної реальності, продуктивність яких перевірялась багатовіковим досвідом містичного зв'язку з Господом. Сучасна теологія, християнська, мусульманська, індуїстська та ін., кожна з яких претендує на абсолютне знання божественної сокровенної реальності, переважно мають догматичний

характер. Згідно з вимогами науково-релігійного дискурсу про неповноту знання, яке є у писемних джерелах, усі релігійні тексти Біблія, Коран, Тора та ін. не є носіями абсолютно вірогідного знання. Священна реальність, яку вони описують, значно складніше. Вона ніколи і нікому не була надана у повному обсязі. Разом з тим, немає підстав вважати священні книги фантазіями їх авторів. Уявлення мислиневого конструкта «Бога» повинно включати його універсальність. Для Бога не існує зовнішньої реальності, яка могла би визначати Його дії. Бог визначає все. Це означає, що Всесвіт або їх множина існують у Ньому, знаходячись під Його потаємним правлінням. Одним з головних атрибутів науково релігійного теоретичного конструкта «Бога» потрібно виділити Його трансцендентно-трансцендентальну природу. Бог – це жива реальність, яка дбає у світовому масштабі, у тому числі над комахою людиною на планеті Земля.

У релігійній епістемології потрібно враховувати своєрідність суб'єкта релігійного оповідання, для якого підвищений інтерес мають містичні події, які він намагається викласти з максимальною точністю. Своєрідність релігійної епістемології визначає релігійна віра, яка потребує враховувати три обставини – знання-переконання існування Бога, слідування правильній технології обряду, яка встановлює зв'язок з Господом, і сам містичний зв'язок з Ним. Віруюча людина знає, що вона знаходиться під невинним оком Всевишнього, і тому усі граничні цілі його існуванні спрямовані до Нього і пов'язані з Господом. У кожній міфології і релігії був розроблений комплекс благочинних дій для встановлення сприятливого зв'язку з Передвічним. У релігійній вірі первинне значення має сокровенне знання-переживання містичного зв'язку з Господом, глибина якого залежить від ступеню праведності віруючого. Найбільш благочестивим подвижникам православним монахам, суфіям у ісламі відкривається можливість містично-метафізичного споглядання Господа – Богознавство. Тому релігійне знання порівняно з науковим має містичний доважок, який потрібно враховувати у релігійній епістемології.

Критики християнського релігійного знання не враховують важливу особливість суб'єкта релігійного оповідання, для якого головними в житті є не мирські устремління, а строгий, абсолютно справедливий Господь, який безперервно за ним спостерігає. Тому в ході роботи він орієнтується не стільки на оцінки людей, скільки на суворого і бездоганно справедливого Бога. До того для нього важливо отримати позитивні відгуки вимогливого віруючого читача, для якого істинність релігійного оповідання має життєво важливе значення. Тому вимоги до вірогідності релігійного знання значно більш строги, ніж в сучасній

науці, коли вчені з метою отримати прибутки дозволяють собі недовірно об'єктивні судження і оцінки. Важливою особливістю суб'єкта релігійного оповідання є підвищений інтерес до містичних подій, які він намагається описати з максимальною точністю. Такими були автори книг Нового Заповіту. У релігійній літературі потрібно відрізняти авторів, які пишуть міфологічні сказання, які до дійсної релігії не мають відношення.

У науках про природу розрізняють дві складові наукового факта: емпіричну інформацію про процеси і явища в об'єктивній дійсності, які отримані в результаті експериментів та спостережень, а також її теоретичне осмислення з точки зору наукової теорії. У ході розвитку останньої інтерпретація фактів може поширюватись та поглиблюватись. Історичний факт має подібну структуру. Об'єктивну його складову являють свідчення історичних подій, які по можливості повинні бути якомога більше точними і повними. У концептуальну складову історичного факта входять неявно прийняті автором оповідання політичні, військові, культурні та інші оцінки та судження. По мірі розвитку історичної науки зміст факту може суттєво змінюватись у інтерпретаційній частині. У структурі релігійного знання доцільно виділяти містичні факти. Подібно науковому і історичному фактам, у структурі містичного факта важливу роль відіграє об'єктивна складова, в якій описується проявлення містичної дії у мирському бутті. Іншою складовою містичного факта є описання чудесного звершення, яке є підставою і причиною здійснення історичних подій. Потрібно строго відрізняти містичні факти від міфологічних фантазій поетів та письменників, які часом суттєво впливали на міфологічні уявлення народів. Строго перевірена об'єктивна складова містичного факта є носієм його вірогідності. У той же час містична його складова дозволяє зрозуміти причину і зміст містичної події.

Результати. Сучасне християнське знання є складним релігійним комплексом, який має три складові, які утворюють систему християнського віровчення. У структурі християнського знання доцільно виділити: сокровенне знання книг Нового Заповіту, великий масив інтерпретацій Святого Письма за допомогою релігійних теоретичних конструктів, які дозволяють осмислити сокровенну божественну реальність, а також особливого роду містично-міфологічне знання, яке існує як сокровенне містичне переживання безпосереднього зв'язку з Богом. У православної літературі подібне знання називається Богознавством.

Емпіричний базис християнського знання складають книги Старого і Нового Заповіту, у яких надається дохристиянська істо-

рія, дії Ісуса Христа і послання апостолів. Ці тексти задають вихідну основу християнського знання. Емпіричне заснування християнського віровчення складають синоптичні Євангелія та «Дії святих апостолів» (далі – «Дії») Луки, яке задає вихідну систему уявлень християнського віровчення. З нього безпосередньо або опосередковано витікає все, що міститься у християнському релігійному комплексі. Священне знання цих книг утворює достатньо складну картину дій і віровчення Ісуса Христа. Мовою філософії науки воно має емпіричний характер, тому що являє собою складну систему взаємопов'язаних історичних та містичних фактів при відсутності їх теологічного осмислення.

Масив інтерпретацій священного знання, який був напрацьований за дві тисячі років розвитку християнства, складає головний об'єм у системі теологічного знання. Розвинуту систему християнського теоретичного знання складає теологія або богослов'я, початок становлення якого розпочався у II столітті. Теологія надає всебічне розуміння християнського віровчення та його історичного розвитку. У першій половині III ст. найбільший внесок у розвиток християнського знання зробив Ориген (бл. 185–бл.254), який досягнув глибокого розуміння священних текстів євангелістів та апостолів. У XIX – XX ст. богослови трьох гілок християнства доопрацювали і систематизували накопичені теологічні знання.

Історично першим з'явилося містично-міфологічне знання-ведення-переживання Богознавство, яке виникло у Апостолів після їх перетворення після Вознесіння Ісуса Христа. Сутнісну природу християнського знання виражає вислів апостола Павла: «Коли хто думає, ніби щось знає, той нічого не знає ще так, як знати повинно. Коли любить хто Бога, той пізнаний ним» (1 Кор 8:2–3). Своєрідність знання-ведення-переживання визначає те, що воно приходить безпосередньо від Бога. Богознавство можливо досягти в ході багаторічної практичної роботи ченців. Досягнення цього знання є граничною, самою головною життєвою метою християнина, коли він досягає містичного споглядання Господа. Показовим прикладом може служити промова апостола Петра, мало освіченого рибачка, який після перетворення у П'ятидесятницю виступив з полум'яною проповіддю перед багатьма людьми, як професійний оратор. Містична сторона знання-ведення є переживання безпосереднього зв'язку з Господом, яку важко передати словами. Апостол Павло вважав, що йому прийшло християнське віровчення безпосередньо від Ісуса Христа, тому йому приходилося прикладати немалі зусилля, щоб довести його до мовної форми.

Сокровенне знання-ведення існує тільки у режимі реального часу у екзистинційній реальності священного переживання. У подвижника монаха священне знання-ведення-переживання з'являється, коли він звільнюється від будь-яких мирських бажань в ході багатолітньої аскези і безперервної молитви. Це сокровенне переживання є Одкровення Бога, яке може носити як тимчасовий (явлення подвижнику Ісуса Христа, Богородиці та ін.), так і безперервне потаємне спілкування з Господом, коли благочестивий подвижник усією своєю сутністю бачезнає присутність Ісуса Христа у останніх глибинах своєї душі, що Ісус зовсім рядом, ближче всіх і всього. На думку Йосифа Ісіхаста Афонського (1897–1959), «истинный монах должен быть занят день и ночь созерцанием Бога: ест ли он, спит ли, трудится или идет. Ибо Бог к нам ближе всех, так что мы можем постоянно беседовать с Ним. Потому что во взгляде твоём – Бог. В уме твоём – Бог. В слове, дыхании, еде, куда ни помотришь – везде Бог. В Нем живем и движемся. Он нас носит на Своем лоне» (Йосиф Афонский, 2005, с. 197). Він зтверджував: «Истинный монах – это произведение Святого Духа» (Йосиф Афонский, 2005, с. 196).

У історії християнської Церкви одним з перших досягнув сокровенного знання-ведення-переживання мужній монах Антоній (бл. 251–356), якого прозвали християни «Великим». У IV ст. рух монахів-пустельників у Єгипті, Сирії та Палестини набув масового характеру. Тому головні богослови цього століття вважали за необхідне пройти шлях монаха-пустельника (Афанасій Великий, Василь Великий, Григорій Богослов, Григорій Назіанзін та ін.). Важливою ознакою того, що монах досяг останньої зупинки Богознавства, було появлення у нього чудесної здібності прозорливості та зцілення людей, які подвижник розглядав, як дії благодаті Божої.

У IV ст. богослови Афанасій Великий, Василій Великий, Григорій Богослов, Августин Блаженний та ін. утворили основну теоретичну конструкцію християнського знання, за що їх прозвали «батьками церкви». З точки зору сучасного науково-релігійного підходу у IV ст. була утворена парадигма християнського віровчення, яка була затверджена на Нікейському (325 р.) та Константинопольському (381 р.) соборах. Подальший розвиток християнського знання здійснювали богослови східної (Ісаак Сірін, Іоанн Дамаскін та ін.) і західної (Тома Аквінський та ін.) традицій Християнської церкви. У XIX ст. богослови і дослідники трьох гілок християнства доопрацювали і систематизували накопичений матеріал теологічного знання та представили практично завершені моделі історії християнства та його теологічну систему.

Таким чином, християнське знання має трьох складову структуру, яку дослідник повинен враховувати. Розгляд трьох складових християнського знання дозволяє продуктивно вивчати його історичний розвиток, особливості побудови християнського віровчення на різних етапах генезису Церкви та окремих її шкіл і течій, а також виявити своєрідність дискурсу християнських діячів.

У філософії доцільно розрізняти два типи метафізичного знання, які суттєво відрізняються між собою – західну і східну метафізику. У західній філософії під метафізикою розуміють головну науку, яка «должна постигать последнее основание всего сущего и наше знание о сущем» (Корет, 1998, с. 25). «Метафизика объемлет решительно все, – пишет Э. Корет, – что вообще «есть». Она охватывает чувственное и сверхчувственное, опытно данные вещи и их последние основания, следовательно, также первое и наивысшее, божественное бытие. Отсюда исходит напряженность между двумя аспектами метафизики. С одной стороны, она есть наука о сущем как сущем, т. е. всеобщее учение о бытии как совокупная наука, с другой – наука о божественном пра-основании всего сущего, следовательно, учение о Боге» (Корет, 1998, с. 13). Предметом західної метафізики завжди було дослідження граничних підстав всього існуючого. Бог розглядається як першопричина, суттєвий і субстанційний принцип всього існуючого.

У західній метафізиці божественна реальність розглядається переважно у осмисленні руху від Бога до світу. Трансцендентальне буття Блага Платона розуміється як сутнісна реальність «світу речей». Згідно Аристотелю, бог розуміється як чисте мислення, який розуміє сам себе і його думка є мислення про мислення. У метафізиці Гегеля буття Абсолютної ідеї структуровано системою категорій діалектичної логіки, за допомогою яких розглядається матеріальний світ. Кант вважав, що за межами чуттєвого світу знаходиться пустий простір (Кант, 1937, с. 150). На його думку, «высочайшее существо само в себе для нас совершенно непостижимо и даже невысказуемо определенным образом» (Кант, 1937, с. 148). Метафізичне знання є перенесення на бога понять людського розуму. Головна мета метафізичного пізнання розробити теоретичну модель фундаментальної реальності, якою є бог. У західній метафізиці суб'єкт пізнання розглядається як активна істота, від якого не вимагається змінювати свою природу для пізнання бога. Традиційно вважається, що західна метафізика є універсальним, найбільш розвинутим типом філософського раціонального знання, яке доцільно назвати метафізикою Логосу.

У сучасній філософії доцільно виділити суттєво інший тип метафізики, який можна назвати метафізикою Шляху. Метафізика Шляху

зародилась у середині першого тисячоліття до н. е. у Індії (брахманізм, буддизм, джайнізм та ін.) та Китаї (даосизм). Локомотивом метафізичного духу Сходу стала Індія. Православ'я є християнською версією метафізики Шляху, а суфізм у ісламі. У східній метафізиці все підпорядковано звільненню від мирських бажань і досягненню містичного зв'язку з Богом. Метафізика Шляху включає три складові – теоретичну конструкцію Бога, багатотрудних практичних дій (Шлях) та сокровенне знання-ведення Бога, які розглядаються у нерозривній єдності. Православна версія метафізики Шляху є однією з найрозвинутіших у східній метафізиці. Загальні ціннісно-мислиневі орієнтації індійського йога і православного монаха значною мірою співпадають, хоча їх подвижницькі практики суттєво відрізняються. Головним для йогів і монахів є звільнитися від мирських бажань і духовно і морально очиститися. При досягненні кінцевої мети Просвітлення-Богознання їх сокровенні містичні переживання також значною мірою співпадають.

Православна метафізика значною мірою екзистенційна, у якій просування до Спасіння залежить від глибини переживання земного життя Ісуса Христа, Богородиці, апостолів та ін. У православній версії метафізики Шляху теологічна складова розвинута значно менше, ніж у теології католицизму, за що католики вважають православ'я недорозвинутою течією християнства. Практична складова православної метафізики Шляху, яка насичена містичним знанням-переживанням безпосереднього бачення Господа в ході сурової аскези подвижника, має переважне значення. Вона є складною технологією підведення подвижника до такого духовно-морального стану, коли відкривається можливість Богознання. Метою суворих практичних дій православного монаха-ісіхаста є звільнитися від мирських уподобань. Візантійський богослов Симеон Новий Богослов (949–1022) стверджував, що «грехи наши, как стена, стоят между нами и Богом и отделяют нас от Него» (Симеон Новый Богослов, 2001, с. 19). Видатний мусульманський містик аль-Газалі писав, що «мир – преграда перед Всевышним, и достигь Его можно, лишь убрав преграду» (Аль-Газалі, 1980, с. 195). У ході морального удосконалення монаха «стіна гріхів» витончується, руйнується, тому моральна складова подвижника має велике значення у метафізиці Шляху. Щоб досягти містичного споглядання Бога, подвижник повинен досягти абсолютного духовного і морального удосконалення завдяки суворому посту, неперервній молитві, пильнуванню, покаянню. Необхідно зруйнувати мирське Я суб'єкта і досягти морального його переродження. Тому східному метафізичному пізнанні головну роль відіграє не філософська діяльність, а практика

подвижника – Шлях, безперервний пошук вузької стежки, яка веде до містичного спілкування з Богом.

Тексти західної і східної метафізики суттєво відрізняються. Твори західних метафізиків звертаються до розуму людини, мають переважно спекулятивний характер. Труди східних метафізиків звертаються до тих, хто у Шляху, тому мають переважно методичний характер. Автори цих творів значною мірою намагаються відтворити ментальну реальність Шляху досягнення Просвітлення. Якщо у західній метафізиці переважає раціональне пізнання фундаментальних підстав світобудови, то православну метафізику спрямовує стремління увійти до містичного простору божественної реальності.

Висновки. Таким чином, християнське знання має складну трьох складову структуру, яку кожен християнин і дослідник християнства повинен приймати до уваги. Згідно цієї методологічної установи, лише православне знання, маючи трьох складову природу, володіє найбільшою повнотою християнських знань і вірувань. Католики, відкидаючи можливість досягнення містичного знання-ведення, суттєво обмежують себе у містично-метафізичному спілкуванні з Господом. Протестанти не тільки категорично відкидають існування сокровенного знання-ведення, але і більшу частину священного знання Нового Заповіту, а також теологічні побудови католицьких і православних богословів. Вони значно скорочують масив історичних свідочств (емпіричну базу) для своєї віри і теологічних досліджень. Тому релігійна віра і знання протестантів більше схожі з поверховим раціональним спілкуванням з Богом.

Православний християнський дискурс має цілісну триєдну структуру, у якому первинне значення надається досягненню Богознавства, знання-ведення-переживання. У католицькому дискурсі первинне значення надається поглибленому теологічному розумінню Святого Письма. Католики вважають, що досягнення Богознавства не можливо, що надає католицькому релігійному світові двоскладної природи. Єдність біблійних, теологічних, моральних та інших установ дозволяє їх розглядати доповнюючими один одного. Розуміння існування двох типів метафізичного знання суттєво поглиблює уявлення про природу християнського знання, допомагає виявити особливості західного і східного християнства.

У статті виділяються два типи метафізичного знання – західна і східна метафізика. Західна метафізика вважається універсальним, найбільш розвинутим типом філософського раціонального знання, головна мета якої розробити теоретичну модель фундаментальної реальності, якою є бог. Східну метафізику доцільно назвати метафі-

зикою Шляху, яка зародилась у середині першого тисячоліття до н. е. у Індії (брахманізм, буддизм, джайнізм та ін.) та Китаї (даосизм). Православ'я є християнською версією метафізики Шляху, а суфізм у ісламі. У східній метафізиці все підпорядковано звільненню подвижника від мирських бажань і досягненню містичного зв'язку з Богом. Метафізика Шляху включає три складові – теоретичну конструкцію Бога, багатотрудних практичних дій (Шлях) та сокровенне знання-ведення Бога, які розглядаються у нерозривній єдності. Православна версія метафізики Шляху є однією з найрозвинутіших у східній метафізиці. Тексти західної і східної метафізики суттєво відрізняються. Твори західних метафізиків звертаються до розуму людини, мають переважно спекулятивний характер. Труди східних метафізиків значною мірою намагаються відтворити ментальну реальність Шляху досягнення Просвітлення. Якщо у західній метафізиці переважає раціональне пізнання фундаментальних підстав світобудови, то православному метафізику спрямовує стремління увійти до містичного простору божественної реальності.

Список використаних джерел

- Аль-Газали Абу Хамид. Воскрешение наук о вере. Москва : Наука. 1980. 376 с.
Біблія або Книги Святого письма Старого й Нового завіту : із мови Давньоєврейської та грецької на укр. наново перекладена. Київ : Біблійні товариства, 1995. 959 с+296 с.
Григорий Турский. Житие Отцов / пер. с англ. Л. Весениной. Москва : Издательский Дом Русский Паломник, 2004. 369 с.
Иосиф Афонский, старец. Изложение монашеского опыта. Почаев : Свято-Успенская Почаевская Лавра, 2005. 320 с.
Кант И. Пролегомены ко всякой будущей метафизики, могущей возникнуть в качестве науки. Москва : Соцэкгиз, 1937. 245 с.
Корет Э. Основы метафизики / пер. В. Терлецкого. Киев : Тандем, 1998. 248 с.
Мешков В. М. Кем был Иисус Христос для христиан I века? (опыт экзистенциального научно-религиозного анализа Нового Завета). Полтава : ПП Астрая, 2022. 423 с.
Мешков В. М. Метафизика пути. Опыт тематического анализа древнеиндийской версии : монография. Т. 1. Полтава : ПНТУ, 2017. 578 с.
Симеон Новый Богослов, прп. Слова / пер. с древнегреч. свящ. Максима Михайлова; вст. ст. П. К. Доброцветова. в 2 ч. Москва : Правило веры. 2001. Ч. 2. 735 с.

Referenses

- Al-Gazali, Abu Hamid. (1980). *Voskreshenie nauk o vere* [Resurrection of faith sciences]. Moskva: Nauka [in Russian].
Bibliia abo Knyhy Sviatoho pysma Staroho y Novoho zavitu : iz moyu Davnoievreiskoi ta hretskoi na ukr. nanovo perekladena [The Bible or the Book of Scripture

- of the Old and New Testament: from the language of Hebrew and Greek to Ukrainian]. (1995). Kyiv: Bibliini tovarystva [in Ukrainian].
- Grigoriy Turskiy., & Vesenina, L. (Trans.). (2004). *Jitie Ottsov* [Life of the Fathers]. Moskva: Izdatelskiy Dom Russkiy Palomnik [in Russian].
- Iosif Afonskiy, starets. (2005). *Izlojenie monasheskogo opyita* [Presentation of monastic experience]. Pochaev: Svyato-Uspenskaya Pochaevskaya Lavra [in Russian].
- Kant, I. (1937). *Prolegomeny ko vsyakoy buduschey metafiziki, moguschey vozniknut v kachestve nauki* [Prolegomena to any future metaphysics that may arise as a science]. Moskva: Sotsekgiz [in Russian].
- Koret, E. & Terletskiy, V. (Trans.). (1998). *Osnovnyi metafiziki* [Fundamentals of metaphysics]. Kiev: Tandem [in Russian].
- Meshkov, V. M. (2022). *Kem byl Iisus Hristos dlya hristian I veka? (opyit ekzistentsialnogo nauchno-religioznogo analiza Novogo Zaveta)* [Who was Jesus Christ for Christians of the 1st century? (experience of existential scientific and religious analysis of the New Testament)]. Poltava: PP Astraya [in Russian].
- Meshkov, V.M. (2017). *Metafizika puti. Opyit tematicheskogo analiza drevneindiyskoy versii* [Metaphysics of the way. Experience in thematic analysis of the ancient Indian version] (Vol. 1). Poltava: PNTU [in Russian].
- Simeon Novyyi Bogoslov, prp. (2001). *Slova* [Words] (Vol. 2). Moskva: Pravilo veryi [in Russian].

Meshkov V. M.

PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF THE STRUCTURE OF CHRISTIAN KNOWLEDGE

Structural abstract. The structural abstract discusses the features of modern post-non-classical scientific discourse, according to which all kinds of scientific and religious knowledge are simplified mental construction of a complex objective reality. All accumulated religious knowledge is a combination of various theoretical models of divine reality, the performance of which was checked by centuries of experience of mystical connection with the Lord. According to the requirements of scientific and religious discourse on incompleteness of knowledge, all religious texts of the Bible, the Koran, the Torah, etc. are not carriers of absolutely probable knowledge. The sacred reality they describe is far more complex. The structural abstract reveals the originality of the subject and object of religious narration and the special nature of the mystical fact. The empirical basis of Christian knowledge is the books of the Old and New Testaments, which set the initial basis of Christian knowledge. The array of interpretations of sacred knowledge, accumulated over two thousand years of the Christianity development, it constitutes the main volume in the system of Christian knowledge. Christian theology provides a comprehensive understanding of Christian doctrine and its historical development. A special role is played by mystical knowledge-management-experiencing, the knowledge of God in the structure of Christian knowledge. The peculiarity of knowledge-management-experiencing determines that it comes directly from God. Theology

can be achieved in the course of many years of practical work of an ascetic. The mystical side of knowledge-management is the experience of a direct connection with the Lord, which is difficult to convey in words. Secret knowledge-management exists only in real time in the existential reality of sacred experience. The structural abstract distinguishes two types of metaphysical knowledge – Western and Eastern metaphysics. Western metaphysics is considered to be the universal, most developed type of philosophical rational knowledge, the main goal of which is to develop a theoretical model of the fundamental reality, what is the God. It is reasonable to call Eastern metaphysics the metaphysics of the Path originating in the middle of the first millennium BC in India (Brahmanism, Buddhism, Jainism, etc.) and China (Taoism). Orthodoxy is the Christian version of the metaphysics of the Path, while Sufism is in Islam. Everything is subordinated to the liberation of the ascetic from worldly desires and the achievement of a mystical connection with God in Eastern metaphysics. The metaphysics of the Path includes three components – theoretical construction of the God, difficult practical actions (the Path) and the secret knowledge-management of the God, which are considered in inseparable unity. The Orthodox version of the metaphysics of the Path is one of the most developed in Eastern metaphysics.

The texts of Western and Eastern metaphysics differ considerably. The works of Western metaphysicians appeal to the human mind and are predominantly speculative. The writings of Eastern metaphysicians try to reproduce the mental reality of the Path of merit of Enlightenment to a large extent. If rational knowledge of the fundamental foundations of the universe prevails in Western metaphysics, then Orthodox metaphysics is guided by the desire to enter the mystical space of divine reality.

Key words: scientific and religious analysis, metaphysics of the Way, mystical fact, mystical knowledge-conduct-experience, Theology.

Надійшла до редакції 22.02.2023 р.